

เอกสารประกอบการสัมมนา: ทัศนคติเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus Group)

แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2549

ณ โรงแรมปรีซ์ พาเลซ มหานาค กรุงเทพมหานคร

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีภารกิจหลักรับผิดชอบในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ปัจจุบันสำนักงานฯ อยู่ระหว่างการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ซึ่งเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2547 ที่ได้มอบหมายให้สำนักงานฯ เตรียมการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เพื่อให้เป็นแผนฯ ที่ดี สมบูรณ์ และครบถ้วนทุกมิติ ทั้งข้อมูลในระดับหน่วยงาน และข้อมูลเชิงลึกในระดับรากหญ้า โดยสำนักงานฯ ได้เริ่มกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่นำเอาหลักการวางแผนยุทธศาสตร์มาปรับใช้นับตั้งแต่ปลายปี 2547 เป็นต้นมา

การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ในครั้งนี้ สำนักงานฯ ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม โดยได้วางขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่เปิดโอกาสให้มีการระดมความคิดเห็นอย่างกว้างขวางในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ (1) ขั้นตอนกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ (2) ขั้นตอนร่างรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และ (3) ขั้นตอนอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ภายในเดือนตุลาคม 2549 ขณะนี้การดำเนินงานในขั้นตอนแรกใกล้จะเสร็จสมบูรณ์แล้ว ล่าสุดสำนักงานฯ ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) ขึ้นในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2549 สำหรับการจัดสัมมนาในเขตกรุงเทพมหานครครั้งนี้ เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มุ่งให้เกิดการระดมความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และร่วมกันบูรณาการการเชื่อมโยงแนวคิดยุทธศาสตร์ รวมทั้งบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10สู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสาร “แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)” ฉบับนี้ ได้ประมวลความคิดเห็นจากเวทีทุกระดับที่ผ่านมา โดยมุ่งให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ใช้เป็นเอกสารหลัก ควบคู่กับเอกสารเล่มย่อยอีก 3 เล่ม ซึ่งหวังว่าจะช่วยจุดประกายให้เกิดการระดมความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อสำนักงานฯ จะได้นำไปเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และวางบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาประเทศอย่างเหมาะสมต่อไป

สารบัญ

หน้า

คำนำ

ส่วนที่ 1 : แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในระยะแผนพัฒนา

ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

1	บทนำ	1
2	สถานการณ์การพัฒนาประเทศ	2
	2.1 การทบทวนผลการพัฒนาที่ผ่านมา	2
	2.2 บริบทการเปลี่ยนแปลงต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ	7
3	กรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศ ในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 10	8
	3.1 จุดมุ่งหมาย	8
	3.2 แนวคิดพื้นฐาน	8
	3.3 หลักการของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10	9
4	ทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 10	9
	4.1 ทูทางเศรษฐกิจ	9
	4.2 ทูทางสังคม	11
	4.3 ทูทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	14
5	การดำเนินงานขั้นต่อไป	16

ส่วนที่ 2 : เอกสารประกอบ

1. การติดตามประเมินผลการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ
2. ทูทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนา ฉบับที่ 10
3. การเสริมสร้างทูทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนา ฉบับที่ 10
4. ทูทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

ภาคผนวก

1. สรุปผลการสัมมนาระดมความคิดเห็นระดับภาค 4 ภาค
2. สรุปผลการระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus Group)
3. บันทึกช่วยจำการประชุมระดมความคิดเห็นระหว่างอดีตผู้บริหาร สศช. และผู้บริหาร สศช. ปัจจุบัน

ส่วนที่ 1

**แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนา
ประเทศในระยะแผนพัฒนา
ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)**

แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

1 บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีภารกิจหลักรับผิดชอบในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาประเทศ โดยปัจจุบันสำนักงานฯ อยู่ระหว่างการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ซึ่งเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2547 ที่ได้มอบหมายให้สำนักงานฯ เตรียมการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เพื่อให้เป็นแผนฯ ที่ดี สมบูรณ์ และครบถ้วนทุกมิติ ทั้งข้อมูลในระดับหน่วยงาน และข้อมูลเชิงลึกในระดับรากหญ้า โดยสำนักงานฯ ได้เริ่มกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่นำเอาหลักการวางแผนยุทธศาสตร์มาปรับใช้นับตั้งแต่ปลายปี 2547 เป็นต้นมา

การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ในการร่วมคิด ร่วมจัดทำ และร่วมผลักดันแผนไปสู่การปฏิบัติ สำนักงานฯ จึงได้วางขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 โดยเปิดโอกาสให้มีการระดมความคิดเห็นอย่างกว้างขวางในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ

1.1 ขั้นกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ ซึ่งเน้นกระบวนการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในสังคมทุกระดับ เพื่อร่วมกันประเมินสถานการณ์ทุนการพัฒนาประเทศ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต รวมทั้งการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนที่มีอยู่ในประเทศ และบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาต่างๆ โดยมีกรอบระยะเวลาดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม 2548 ถึงเดือนเมษายน 2549

1.2 ขั้นยกร่างรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 โดยระดมความคิดเห็นกับภาคีการพัฒนาและกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์การพัฒนาและกำหนดบทบาทของภาคีการพัฒนาในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 พร้อมทั้งประมวลผลยกร่างเป็น “ร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10” เสนอในการประชุมประจำปี 2549 ของสำนักงานฯ ในเดือนมิถุนายน 2549

1.3 ขั้นอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ภายในเดือนตุลาคม 2549

การดำเนินงานในขั้นกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ขณะนี้ใกล้จะเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว โดยล่าสุดสำนักงานฯ ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) ขึ้นเมื่อวันที่ 10-11 กุมภาพันธ์ 2549 ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นการระดมความคิดเห็นต่อเนื่องจากเวทีระดับภาคทั้ง 4 ภาคในช่วงเดือนธันวาคม 2548 และเพื่อให้การจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไปมีความชัดเจนยิ่งขึ้น สำนักงานฯ จึงได้จัดสัมมนาระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) ขึ้นอีกครั้งในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมุ่งให้เกิดการระดมความคิดเห็นอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นใน 2 ประการ คือ

ประการแรก : การร่วมกันเสนอแนะแนวทางบูรณาการการเสริมสร้างทุน 3 ทุน คือ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์การพัฒนาประเทศในภาพรวม เพื่อให้การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 บังเกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่สอง : การร่วมกันกำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาต่างๆ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 ไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

ทั้งนี้ ผลที่ได้จากการระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่มดังกล่าว สำนักงานฯ จะได้นำไปเป็นข้อมูลประกอบการยกร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 และวางบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาประเทศอย่างเหมาะสมต่อไป

2 สถานการณ์การพัฒนาประเทศ

2.1 การทบทวนผลการพัฒนาที่ผ่านมา

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศตลอดช่วงระยะเวลาของการมีแผนพัฒนา ทั้ง 9 ฉบับที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างดี คนไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 1-7 เกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และความได้เปรียบด้านแรงงานราคาถูกของประเทศมาใช้สนับสนุนการพัฒนาประเทศและขยายฐานการผลิต ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวในอัตราสูง แต่การเติบโตดังกล่าวนอกจากจะต้องแลกด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงไปมากแล้ว ยังต้องพึ่งพาทุนเทคโนโลยี และตลาดจากต่างประเทศ ในขณะที่มีข้อจำกัดทั้งในด้านการพัฒนาศักยภาพคน การเสริมสร้างฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการบริหารจัดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพโดยรวมของการพัฒนาประเทศขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคมจากความเหลื่อมล้ำของรายได้และการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ทำให้สรุปได้ว่า แม้การพัฒนาเศรษฐกิจจะบรรลุผลตามความมุ่งหมาย แต่ได้นำไปสู่ผลการพัฒนาที่ไม่พึงปรารถนาทางด้านสังคม และการพัฒนานั้นอาจจะไม่ยั่งยืน เพราะคนในสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน

แผนพัฒนา ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 จึงได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาใหม่ โดยหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ทั้งในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา และผู้ได้รับประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา จึงมุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่มี **“คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”** และมีกระบวนการพัฒนาที่บูรณาการทุกด้านให้เชื่อมโยงกัน ส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้แผนพัฒนา ฉบับที่ 9 ยังได้ยึดหลัก **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ขณะเดียวกันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคน

การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาดังกล่าว แม้ว่าจะสร้างความเจริญเติบโตแก่เศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี (ช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 1-7) แม้จะได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 8 แต่ภาวะเศรษฐกิจไทยยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่องในช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 คือ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 6.1 ต่อปี ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อคนในราคาประจำปีเพิ่มขึ้นจาก 2,100 บาทในปี 2504 เป็น 99,339 บาทในปี 2547 การเติบโตดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยสามารถสะสมทุน (Net Capital Stock ราคาปัจจุบัน) เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 2.17 ล้านล้านบาท ในปี 2527 เป็น 20.55 ล้านล้านบาทในปี 2547 ฐานะการลงทุนระหว่างประเทศของไทยดีขึ้น ภาวการณ์เงินลดลง เงินคงคลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ยังได้ทำให้ประเทศเข้าสู่ความทันสมัย คนไทยมีความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตและมีโอกาสเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุขและการศึกษามากขึ้น ทำให้สุขภาพอนามัยและการเรียนรู้โดยรวมของคนไทยเพิ่มสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม หากประเมินผลการพัฒนาประเทศในมิติของความสมดุล ความพอดี และการมีภูมิคุ้มกัน เพื่อให้เศรษฐกิจและสังคมของประเทศพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าการเติบโตดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสิ้นเปลือง ยังขาดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เน้นทางด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ** ส่งผลให้ทุนต่างๆ ได้สูญหายหรือลดน้อยลงไปเป็นจำนวนมาก อีกทั้งทุนที่มีอยู่ก็ไม่ได้รับการเสริมสร้างให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศเท่าที่ควร

(1) สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ

การขยายตัวของเศรษฐกิจไทยเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการเร่งขยายตัวในเชิงปริมาณเป็นหลัก และมุ่งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันมากกว่าการสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจด้วยการพึ่งตนเอง และสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ จึงทำให้เกิดความไม่สมดุลและเป็นความเสี่ยง ทั้งในระดับภาพรวมและในสาขาการผลิตที่แท้จริง โดยเห็นได้จากการทุ่มทรัพยากรในด้านต่างๆ ไปเป็นอันมาก แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง อีกทั้งการขยายตัวทางเศรษฐกิจไทยยังคงพึ่งพาปัจจัยภายนอกอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่เศรษฐกิจภายในประเทศขาดความเข้มแข็งอย่างเพียงพอ จึงเกิดความเสี่ยงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการใช้ทุนในด้านต่างๆ

(1.1) ทุนด้านกายภาพ (Physical Capital) โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐาน ที่มีอยู่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและไม่เกิดการสะสมทุนอย่างต่อเนื่องในประเทศเท่าที่ควร กล่าวคือ ประเทศได้ใช้ทุนทรัพยากรและแรงงานที่มีอยู่ในการสร้างสมทุนต่างๆ มากขึ้นในเชิงปริมาณ แต่คุณภาพหรือประสิทธิภาพของการใช้ทุนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับคงที่ หรือลดลงในบางสาขาการผลิต สังเกตได้จากประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม (Total Factor Productivity : TFP) และประสิทธิภาพการใช้ทุน (Capital Productivity) ในปี 2545-2548 มีอัตราการเติบโตลดลงกว่า ปี 2531-2539 รวมทั้ง โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่มากในเชิงปริมาณ แต่มีปัญหาประสิทธิภาพการใช้งานอยู่ในระดับต่ำ ขาดการเชื่อมโยงให้เป็นระบบ ทำให้ไม่ประหยัดและมีต้นทุนสูง อีกทั้งลักษณะการลงทุนกระจุกตัวเฉพาะในพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญยังไม่กระจายตัวไปสู่ชุมชนอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้การต้องพึ่งพาการลงทุนจากต่างชาติ รวมทั้งพึ่งพิงการนำเข้า วัตถุดิบและเทคโนโลยีที่ติดมากับเครื่องจักร และสิทธิบัตรที่นำเข้ามาจากต่างประเทศอย่างมาก เป็นเหตุให้ ผลตอบแทนของการลงทุน หรือการสะสมทุนต้องไหลออกไปสู่ต่างประเทศในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้ง ทิศทางการลงทุนส่วนใหญ่ยังเป็นการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ปิโตรเลียม และยานยนต์ ที่แม้จะสร้างรายได้จากการส่งออกและการจ้างงาน แต่ก็มีความเสี่ยงด้านมลภาวะสูง

(1.2) ทุนการเงินของประเทศจากการออมยังไม่สามารถเพิ่มขึ้นทันต่อ ความต้องการเงินเพื่อการลงทุน และขาดความสมดุลระหว่างตลาดเงินและตลาดทุน การออม โดยรวมของประเทศ (Gross National Saving) ได้ลดลงจากระดับสูงสุดที่ร้อยละ 35 ของ GDP มาอยู่ที่ ร้อยละ 30 ของ GDP ในระหว่างปี 2542-2546 ซึ่งเป็นระดับที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการลงทุนใน อนาคต การจัดสรรเงินทุนตามกลไกตลาดเงินให้กับภาคเศรษฐกิจต่างๆ ยังมีความไม่สมดุล โดย ภาคอุตสาหกรรม ภาคก่อสร้าง ภาคอสังหาริมทรัพย์ ได้รับการจัดสรรสูง ส่วนภาคเกษตรได้รับการจัดสรร น้อยกว่า ตลอดจนการระดมทุนในตลาดการเงินพึ่งพาระบบธนาคารพาณิชย์สูงกว่าการระดมทุนจาก ตลาดทุนมาก ทำให้เกิดปัญหาการกู้เงินมาลงทุนในโครงการที่ให้ระยะเวลายาว นอกจากนี้ตลาดหุ้นไทย ยังมีการซื้อหุ้นแบบเก็งกำไรในสัดส่วนสูง นักลงทุนต่างชาติมีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหวของราคามาก

(1.3) ทุนทางด้านสินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible Assets) ยัง ได้รับการพัฒนาค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถนำไปสร้างองค์ความรู้ให้เป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนา การลงทุนวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ ยังเป็นรองประเทศเพื่อนบ้านและคู่แข่ง ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศเป็นหลัก การพัฒนานวัตกรรม และสิ่งประดิษฐ์ของไทย ตลอดจนการเพิ่มคุณค่าของสินค้าโดยใช้เอกลักษณ์ไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นยัง มีน้อย การออกแบบสร้างชื่อสินค้า หรือแบรนด์ที่เป็นของคนไทยมีน้อย ฯลฯ สินค้าของไทยจึงยังไม่เป็น ที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทำให้การลงทุนหรือการใช้ทุนต่างๆ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจไม่สามารถเพิ่มมูลค่าทาง เศรษฐกิจได้เท่าที่ควร

(1.4) ทุนด้านแรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์ยังมีปัญหาการปรับตัวให้รู้เท่า ทันท่วงทีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากโดยเฉลี่ยยังขาดทักษะโดยเฉพาะในภาคการผลิตที่มีการใช้ทุนอย่าง เข้มข้น (Capital intensive) ปัจจุบันสัดส่วนกำลังแรงงานที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่าสูงถึง ร้อยละ 61.9 ในปี 2547 แสดงว่าประเทศยังต้องพึ่งพาแรงงานไร้ฝีมือเป็นสัดส่วนสูง โดยเฉพาะการผลิตเพื่อ การส่งออกที่ต้องใช้วัตถุดิบ และปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ แรงงานไทยยังขาดองค์ความรู้และการนำองค์ ความรู้มาใช้ประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผลตอบแทนสุทธิจากการลงทุนที่เป็นของประเทศไทย ชุมชน และแรงงานไทยยังอยู่ในระดับต่ำ

(2) สถานการณ์ด้านสังคม

การพัฒนาที่ผ่านมาส่งผลให้ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดี ขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาในสังคมไทยที่ชัดเจน ส่วนหนึ่งอาจเกิดจาก "คุณภาพคน" ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนายังมีคุณภาพไม่สอดคล้องกับทิศทางและความต้องการของประเทศ คุณภาพ การศึกษา สมรรถนะในการทำงานและผลิตภาพแรงงานยังอยู่ในระดับต่ำ ทั้งยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับ การใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในประเทศมาเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองเท่าที่ควร ส่งผล ให้ภูมิคุ้มกันของคนและสังคมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ลดน้อยลง

(2.1) การพัฒนาคุณภาพของคนไทยยังไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ถึงแม้ว่าในภาพรวมคนไทยมีการศึกษาสูงขึ้น จากจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 7.1 ปีในปี 2542 เป็น 8.1 ปีในปี 2547 แต่ยังไม่ถึงระดับการศึกษาภาคบังคับและยังต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี และสิงคโปร์ ขณะที่คุณภาพการเรียนรู้ในวิชาหลัก (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์) มีคะแนนผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งภาครัฐยังมีแนวโน้มในการส่งเสริมงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนาลดลง จากร้อยละ 0.17 ของ GDP ในปี 2544 เหลือร้อยละ 0.15 ของ GDP ในปี 2546 นอกจากนี้ แรงงานไทยที่จบการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาามีเพียงร้อยละ 38.4 ในปี 2548 (ยังต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 50 ในปี 2549) ทำให้กำลังแรงงานมีผลิตภาพแรงงานต่ำ เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจให้แข็งแกร่งในระยะต่อไป

(2.2) สถาบันทางสังคมมีบทบาทน้อยลงในการเป็นทุนทางสังคม โดยเฉพาะ**สถาบันครอบครัว** ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่บ่มเพาะเยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นภูมิคุ้มกันให้เยาวชนมีพื้นฐานจิตใจที่เข้มแข็ง มีแนวโน้มอ่อนแอลงมาก **สถาบันศาสนา** เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในสังคมได้น้อยลงกว่าในอดีต **สถาบันการเมืองการปกครอง** มีการบริหารการพัฒนาแบบรวมศูนย์ และภาครัฐยังมีบทบาทนำ แม้จะมีการกระจายอำนาจ แต่การกระจายภารกิจและงบประมาณลงสู่ท้องถิ่นยังดำเนินการได้ล่าช้า **สถาบันการศึกษา** ยังหล่อหลอมเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคมได้ไม่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ขณะที่ **ธุรกิจเอกชน** มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ และ**สื่อ** ยังมีบทบาทน้อยในการกระตุ้นสังคมในทางสร้างสรรค์ ความอ่อนแอของสถาบันสำคัญ ๆ ทางสังคมดังกล่าว ทำให้สังคมไทยขาดพลังและขาดภูมิคุ้มกันในการพัฒนาประเทศ

(2.3) คนไทยยังมีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้น้อย เนื่องจากวัฒนธรรมบางอย่างกำลังเลือนหายและระบบคุณค่าที่ดั้งเดิมเริ่มเสื่อมถอย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่หันไปชื่นชมวัฒนธรรมแบบใหม่ รั่ววัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้น ขณะที่วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ น้อย ขาดการสืบสานอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับระบบคุณค่าที่ดั้งเดิมของไทยที่เสื่อมถอยลง ทั้งเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และปฏิสัมพันธ์ ระบบคุณค่าที่ดั้งเดิมที่ลดน้อยลงนี้หากไม่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของคนในสังคมไทยให้สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมแล้ว จะมีผลต่อการเสื่อมถอยทางจริยธรรม และวัฒนธรรมซึ่งนำไปสู่ประเด็นปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา

(2.4) องค์กรความรู้ของคนไทยยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ได้อย่างเหมาะสม ถึงแม้ว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นผลผลิตจากการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้น แต่การนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อยู่ในระดับต่ำ โดยจำนวนสิทธิบัตรทั้งหมดที่จดทะเบียนในประเทศไทยคิดเป็นสัดส่วน 0.4 ของสิทธิบัตรทั่วโลก และร้อยละ 77 เป็นการขอจดทะเบียนโดยชาวต่างชาติ ในช่วงปี 2545-2546 สิทธิบัตรการประดิษฐ์ของคนไทยส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นต้น การสร้างมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากการมีสิทธิบัตรจึงไม่สูงนัก นอกจากนี้ ยังพบว่ารูปแบบการนำองค์ความรู้มาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ยังอยู่ในระดับต่ำ คือ เป็นอันดับที่ 30 จาก 52 ประเทศ ในขณะที่สิงคโปร์ เกาหลีและมาเลเซียอยู่ในอันดับที่ 5 10 และ 14 ตามลำดับ

(2.5) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาประเทศมี แนวโน้มดีขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งการมีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับประเทศ โดยสถิติการเลือกตั้งสูงถึง ร้อยละ 72.6 ในปี 2548 เป็นอัตราสูงสุดตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยการจัดทำแผนชุมชนเพิ่มมากขึ้น นับเป็นสัญญาณที่ดีของการส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการยังไม่ กระจายอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ถึงแม้ว่าในช่วงที่ผ่านมาจะมีการดำเนินงานส่งเสริมการรวมตัวเป็น องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องก็ตาม ซึ่งจำเป็นต้อง เสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นพื้นฐานการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

(3) สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาที่ผ่านมา ประเทศไทยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมุ่ง เสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แบบแผนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาจากการขยายตัวของการ ผลิตและการบริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเป็นสำคัญ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้ อย่างสิ้นเปลือง นำมาซึ่งการลดทอนทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางสังคมอย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นรากฐานที่แท้จริงของการพัฒนาที่ยั่งยืน

(3.1) ทรัพยากรธรรมชาติขาดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับ การอนุรักษ์ฟื้นฟู พื้นที่ป่าไม้ที่เคยมีถึงร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศในปี 2504 กลับลดลงเหลือร้อยละ 32.6 ในปี 2546 ขณะที่พื้นที่ป่าชายเลนมีแนวโน้มลดลงจาก 2.1 ล้านไร่ เหลือเพียง 1.5 ล้านไร่ในปี 2543 โดยมีสาเหตุจากการเร่งนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยขาดการปลูกทดแทนที่เหมาะสม ปริมาณ น้ำฝนมีแนวโน้มลดลง ขณะที่ความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น ดินเสื่อมโทรมและมีปัญหาในเรื่องการถือครอง กรรมสิทธิ์ที่ดิน ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศกำลังถูกทำลายอย่างรวดเร็ว พื้นที่ชายฝั่งได้รับ ผลกระทบจากการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม อัตราการจับสัตว์น้ำลดลงถึง 3 เท่า มีความต้องการใช้แร่และพลังงานเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ ในขณะที่แหล่งน้ำ ภายในประเทศมีน้อย ทำให้ต้องนำเข้าพลังงานมากกว่าร้อยละ 50 ของพลังงานที่จัดหาทั้งหมด สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาในการสงวนรักษาทรัพยากร ธรรมชาติ เพื่อเป็นทุนสำรองให้คน รุ่นอนาคตได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

(3.2) คุณภาพสิ่งแวดล้อมยังจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเพื่อนำไปสู่การมี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนไทย โดยเฉพาะคุณภาพอากาศ และแหล่งน้ำในเมืองใหญ่ ปริมาณกากของ เสียทั้งขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสารเคมีทางการเกษตรที่ ตกค้างแพร่กระจายในสิ่งแวดล้อม และปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหาร อีกทั้งสิ่งแวดล้อมเมืองที่มีสภาพเสื่อม โทรมลงกว่าเดิม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน จึงจำเป็นต้องเฝ้า ระวังแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเครื่องชี้ถึงการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจที่สนองต่อสังคมจนเกินขีด ความสามารถรองรับของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสะท้อนความไม่สมดุลของมิติการพัฒนาที่จะ นำไปสู่ความไม่ยั่งยืนได้ในอนาคต

2.2 บริบทการเปลี่ยนแปลงต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาในระยะต่อไป ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านที่สำคัญ และจะมีผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ซึ่งจะต้องมีการเตรียมความพร้อมและรู้จักนำศักยภาพที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน แนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว พิจารณาได้ดังนี้

(1) **การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการเงินของโลก** จะส่งผลให้การแข่งขันทางการค้าทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยการก่อตัวของศตวรรษแห่งเอเชีย (Asian Century) ที่มีจีนและอินเดียเป็นตัวจักรใหม่ที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก จะเป็นโอกาสให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายการค้าและการลงทุนที่สร้างเครือข่ายกับทั้งสองประเทศ ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการลงทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสร้างบรรยากาศทางเศรษฐกิจที่คล่องตัว และมีเสถียรภาพ

ขณะที่การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การผลิตสินค้าและบริการ จะนำไปสู่ความต้องการใช้ทรัพยากรมากขึ้น เกิดการขัดแย้งแย่งชิงทรัพยากรระหว่างภาคการผลิต และระหว่างเมืองกับชนบท ส่งผลกระทบต่อทุนทรัพยากรที่จะขาดแคลนมากขึ้นในอนาคต เช่นเดียวกันกับการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ จะทำให้ประเทศไทยกลายเป็นแหล่งลงทุนของอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรสิ้นเปลืองและก่อมลพิษสูง ซึ่งจะกลายเป็นมลพิษที่สะสมและทวีความรุนแรงจนเป็นภาระในการกำจัดต่อไป

(2) **ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี** จะกระทบต่อการปรับตัวของประเทศไทยที่มีรากฐานด้านเทคโนโลยีที่อ่อนแอ หากไม่มีการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างจริงจัง จะทำให้ต้องพึ่งพาต่างประเทศมากขึ้น ขณะที่ความก้าวหน้าของนาโนเทคโนโลยีและเทคโนโลยีชีวภาพ จะมีส่วนช่วยในการประหยัดการใช้ทรัพยากร และเป็นโอกาสในการพัฒนาองค์ความรู้ ที่สร้างความเชื่อมโยงเทคโนโลยีและนวัตกรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และอาจเป็นข้อจำกัดจากปัญหาสิทธิบัตรและการแข่งขันผลประโยชน์ ทำให้ประเทศต้องสูญเสียผลประโยชน์อย่างมหาศาลได้

(3) **การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและโครงสร้างประชากร** โครงสร้างประชากรที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุ สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุเป็นทุนทางสังคมในการถ่ายทอดประสบการณ์ และปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามแก่คนรุ่นหลัง รวมทั้งเป็นช่องทางการขยายตัวของตลาดอาหารสุขภาพ สมุนไพร และการแพทย์พื้นบ้าน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะเดียวกันจะส่งผลให้ภาระพึ่งพิงของประชากรสูงอายุอยู่ในระดับสูง ซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมให้คนไทยทุกช่วงอายุสามารถเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

(4) **การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม** ในขณะที่อุณหภูมิของโลกร้อนขึ้น เกิดการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ อาจส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม ปรากฏการณ์เอลนีโญ ลานีญา เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบนิเวศ และทำให้อัตราการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเพิ่มขึ้น ขณะที่ความต้องการใช้พลังงานในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จะส่งผลในทางลบต่อภาวะแวดล้อม จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาพลังงานทางเลือกที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงของพลังงานของประเทศ

(5) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภค กระแสการรักษาสุขภาพและความนิยมธรรมชาติช่วยให้เกิดความตระหนักในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าสุขภาพ และการดูแลสุขภาพของคนไทย ซึ่งจะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ โดยมีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ

ทั้งนี้ ในการเตรียมพร้อมรองรับบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ประเทศไทยจำเป็นต้องกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดยนำจุดแข็งและโอกาสของทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในประเทศ มาเป็นภูมิคุ้มกันและพัฒนาให้เป็นประโยชน์ เพื่อรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทัน

3 กรอบแนวคิดการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

การประเมินผลการพัฒนาประเทศ และการวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงศักยภาพและโอกาสของทุนที่มีอยู่ในประเทศ ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาและเสริมสร้างให้เป็นประโยชน์กับการพัฒนาประเทศได้ โดยการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จำเป็นต้องสร้าง “*ความสมดุล และภูมิคุ้มกัน*” ให้เกิดขึ้นกับคน สังคม ระบบเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยมุ่งรักษาสมดุลระหว่างความพอเพียงและการแข่งขัน ภายใต้การคำนึงถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาทุกด้านอย่างครบถ้วน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในทุกระดับ เพื่อให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

3.1 จุดมุ่งหมาย

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จะมุ่งพัฒนาสู่ “*สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (Green Society)*” โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย และเกิดการพัฒนายั่งยืนตลอดไป

3.2 แนวคิดพื้นฐาน

แนวคิดพื้นฐานของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ยังคงยึด “*คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา*” และน้อมนำ “*ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*” มาเป็นแนวปฏิบัติในการบริหารและพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยมีการขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

(1) การดำเนินการในทางสายกลาง ที่อยู่บนพื้นฐานความพอดี เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก มีการเตรียมพร้อมทั้งคนและระบบที่ดีเพื่อก้าวทันในยุคโลกาภิวัตน์

(2) ความสมดุลและความยั่งยืน เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีความหลากหลายและกระจายความเสี่ยง มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคม ทั้งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม และทุนทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตที่ดีงาม

(3) **ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล** เป็นการใช้ชีวิต การผลิต และการบริโภคอยู่บนความพอประมาณ มีเหตุผล ไม่มากไม่น้อยเกินไป

(4) **การมีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก** เป็นการเตรียมความพร้อมของคนและสังคมให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ ให้รู้เขา รู้เรา เพื่อป้องกันหรือลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว รวมทั้งเลือกสิ่งที่ดีมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

(5) **การเสริมสร้างคุณภาพคน** ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความอดทน มีความเพียร มีวินัย มีสติ ตั้งอยู่ความไม่ประมาท มีการพัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง

3.3 หลักการของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ให้ความสำคัญกับ **การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม** (Collaborative Effort) ในทุกระดับ ภายใต้หลักการที่สำคัญ คือ การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมผลัดกัน ตามบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วนที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างบูรณาการ

ทั้งนี้ แนวคิด ทิศทาง และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จะ **มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนการบริหารราชการแผ่นดิน** ซึ่งเป็นทิศทางการปฏิบัติงานของรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐในระยะเวลา 4 ปี โดยแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จะมีการรอบระยะเวลายาวกว่า และเพิ่มเติมยุทธศาสตร์การพัฒนา กระบวนการ รวมทั้งบทบาทภาคีการพัฒนาต่างๆ ให้ครอบคลุมกว้างขวางยิ่งขึ้น

4

ทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จำเป็นต้องวางยุทธศาสตร์ให้คนและสังคมไทยสามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทัน ภายใต้หลัก **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง การมีภูมิคุ้มกัน และการสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ควบคู่ไปกับการนำทุนที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และเสริมสร้างให้เข้มแข็งโดยวางแนวทางการพัฒนา และเสริมสร้างทุนทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งระดับประเทศ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืนต่อไป ดังนี้

4.1 ทุนทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยทุนทางกายภาพ (Physical capital) ทุนหรือสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Capital/assets) สินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ทางกายภาพ แต่สามารถอ้างสิทธิประโยชน์ได้ในอนาคต (Intangible Capital) และแรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์

(1) **แนวทางการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ** การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ มีเสถียรภาพ จะต้องเป็นการเติบโตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและยั่งยืนได้ในระยะยาว มีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงและอำนวยประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ รวมถึงมีแบบแผนการผลิตและบริโภคที่เหมาะสม อยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ดังนี้

(1.1) การเสริมสร้างทุนทางกายภาพ ประกอบด้วย

» การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้ โดยปรับโครงสร้างภาคเกษตร ที่มุ่งพัฒนาเทคโนโลยีเกษตร การลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมที่ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความร่วมมือในลักษณะคลัสเตอร์ การปรับโครงสร้างการท่องเที่ยว การบริการ และการค้า รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายระบบโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต

» ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายต่างประเทศเชิงรุก ส่งเสริมความสัมพันธ์กับนานาประเทศ และส่งเสริมความร่วมมือภายใต้กรอบพหุภาคีและการสร้างบทบาทไทยในเวทีโลก

» การพัฒนากฎหมายและส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยปรับปรุงกฎหมาย ปรับปรุงกระบวนการยุติธรรม ป้องกันและปราบปรามการทุจริต และเสริมสร้างธรรมาภิบาลในภาคเอกชนและสังคม

(1.2) การเสริมสร้างทุนทางการเงิน ประกอบด้วย

» การรักษาเสถียรภาพภายนอกด้านดุลบัญชีเดินสะพัด และเงินสำรองระหว่างประเทศ โดยดูแลการบริโภค การลงทุน และการนำเข้าให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และมีการบริหารจัดการเงินสำรองระหว่างประเทศให้เกิดผลตอบแทนที่ดีในระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้

» การติดตามและกำกับดูแลการเคลื่อนย้ายเงินทุน โดยเฉพาะเงินทุนระยะสั้น ให้เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ

» เปิดโอกาสให้สถาบันการเงินไทยทำธุรกรรมการเงินใหม่ ๆ เพื่อให้มีเครื่องมือทางการเงินที่หลากหลาย โดยมีการกำกับดูแลให้มีการบริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสม

» ส่งเสริมการออมในประเทศ โดยมีมาตรการขยายการออมเพื่อการเกษียณอายุ มีระบบการกำกับเงินฝากแบบจำกัดจำนวน และมีกลไกกำกับดูแลสถาบันการเงินที่ให้บริการประชาชนครบทั้งระบบ

» การระดมทุนและจัดสรรทุนให้ภาคการผลิต โดยใช้สถาบันการเงินเฉพาะกิจเป็นกลไกสนับสนุน SMEs สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรการเงินระดับฐานราก เพื่อการพัฒนาชุมชนในระยะยาว

(1.3) การเสริมสร้างทุนที่เป็น Intangibles (สินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้)

โดยพัฒนาหลักสูตรหรือเร่งผลิตบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนาและวิจัย รวมทั้งการพัฒนาคณาจารย์ที่มีคุณภาพ ส่งเสริมภาคเอกชนให้มีการลงทุนในการวิจัยและพัฒนา (R&D) เพิ่มขึ้น โดยจัดกลไกหรือแหล่งเงินทุนสนับสนุนอย่างเพียงพอในทุกขั้นตอนของการพัฒนานวัตกรรม วางแนวทางในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดัดแปลง ปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีที่มีอยู่ในสาขาการผลิตที่สำคัญ

(1.4) การพัฒนาแรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์ โดยการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาฝีมือแรงงานทั้งแรงงานภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ให้รองรับต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ และให้แรงงานไทยไปแข่งขันในตลาดแรงงานต่างประเทศได้ รวมทั้งอนุรักษ์ สืบทอด ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม และพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

(2) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา

» **ภาครัฐ** สร้างความรู้ ความเข้าใจและให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบาย รัฐบาล แนวปฏิบัติ และบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องชัดเจน รวมทั้งตัดสินใจในทางเลือกของ ผลประโยชน์ส่วนรวมระหว่างการเพิ่มรายได้จากการผลิต กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

» **สถาบันการศึกษา** เป็นแกนนำชุมชนในการนำทุนและการวิจัยที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาศึกษาวิจัยต่อยอด เพื่อรองรับการผลิตและสร้างภูมิคุ้มกันในท้องถิ่น

» **ภาคธุรกิจเอกชน** สนับสนุนการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานในสถานประกอบการให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น

» **ภาคประชาชน** มีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสะท้อนความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดสรรงบประมาณและติดตามการทำงานของรัฐบาล

» **สื่อมวลชน** สร้างระบบการสื่อสารนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการจากภาครัฐสู่ชุมชนในแต่ละระดับอย่างต่อเนื่องและตรงกับข้อเท็จจริง

(3) ประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม

» การออมเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

» การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับระบบเศรษฐกิจในการรองรับต่อการรวมกลุ่มทางการค้าและทางการเงิน

» แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มและการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตให้ภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการที่ชัดเจน

» แนวทางการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

4.2 ทุนทางสังคม เกิดจาก การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ สบายใจ ความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังชุมชนและสังคม โดยองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านมีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทุนทางสังคม

(1) แนวทางการเสริมสร้างทุนทางสังคม โดยพิจารณาบทบาทของทุกภาคส่วนทั้งในระดับ *ครอบครัว* ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทุนทางสังคมให้มีความเข้มแข็ง รวมทั้งพัฒนา ศักยภาพสมาชิกในครอบครัวให้มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา *ชุมชน* ซึ่งมีบทบาทในการสร้างความมั่นคงในชีวิตให้คนในชุมชน เชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนและเพิ่มพูนทุนทางสังคม

ให้มีคุณภาพและนำไปสู่พลังร่วมในการพัฒนา และ**ประเทศ** ซึ่งมีบทบาทหลักในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในทุกมิติทั้งระบบในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยการพัฒนาดนให้มีศักยภาพพร้อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ สร้างความเข้มแข็งให้สถาบันทางสังคม รวมทั้งอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมและรักษา พัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างทุนทางสังคมที่สำคัญ ดังนี้

» **การเพิ่มคุณภาพและศักยภาพคน** ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาคนในทุกมิติ ทั้งด้านจิตใจ สติปัญญา และสุขภาพอนามัย **ด้านจิตใจ** ให้คนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สร้างภูมิคุ้มกันผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างความตระหนักถึงคุณค่าแห่งตนและจิตสำนึกในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของศีลธรรมอันดีงาม ส่งเสริมการสร้างคนดีด้านคุณธรรม จริยธรรมในทุกระดับ **ด้านสติปัญญา** มุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม เพิ่มทักษะความรู้เพื่อสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และสร้างโอกาสและกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย **ด้านสุขภาพอนามัย** ด้วยการส่งเสริมการพัฒนาคนให้มีพัฒนาการด้านสุขภาพที่เหมาะสมตามช่วงวัย และมีพฤติกรรมด้านสุขภาพที่เหมาะสมควบคู่กับการดูแลสุขภาพ รวมทั้งใช้ภูมิปัญญาไทย วัฒนธรรมไทย สมุนไพรไทยควบคู่กับการแพทย์แผนปัจจุบัน

» **การส่งเสริมบทบาทสถาบันหลักทางสังคม** โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งสถาบันทางสังคม เพิ่มและเชื่อมโยงบทบาทให้สถาบันทางสังคมในการพัฒนาทุกมิติ สนับสนุนการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และน้อมนำหลักการ รู้ รัก สามัคคี และปลูกฝังความรักชาติ มาใช้ในการดำเนินชีวิตและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาคีการพัฒนาในทุกระดับ

» **การอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย** ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์/ผู้รู้สู่คนรุ่นใหม่ผ่านศูนย์การเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชน เชื่อมโยงกับการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา สืบสานวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่ดีงามให้แก่เด็กและเยาวชน ส่งเสริมเด็กที่มีแววอัจฉริยะด้านศิลปวัฒนธรรมสืบสานจารีตประเพณี อนุรักษ์ ฟื้นฟูแหล่งวัฒนธรรมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ รวมทั้งสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ส่งเสริมบทบาทภาคีการพัฒนาในการรณรงค์ รักษา ใฝ่ระวัง ฟื้นฟูคุณค่าทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ความเป็นไทย

» **การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา** ให้เกิดความรู้ใหม่และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเหมาะสม โดยการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนให้เป็นระบบที่ชุมชนเป็นเจ้าของ ถ่ายทอด พัฒนา ต่อยอดภูมิปัญญา และผสมผสานภูมิปัญญาเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เกิดความรู้ใหม่นำไปใช้ในการดำรงชีวิต พัฒนาศักยภาพชุมชน และสร้างสรรคมูลค่าทางเศรษฐกิจ สนับสนุนงานวิจัยพื้นบ้าน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยมีนักวิจัยท้องถิ่นเข้าร่วมและนำผลงานวิจัยไปสู่การพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่น รวมทั้งผลักดันให้มีการจดลิขสิทธิ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหากมีการนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ทั้งในและนอกประเทศ

» **สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเพิ่มทุนทางสังคม** ด้วยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศ เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคลากรให้มีวินัย รับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เสริมสร้างสุขภาวะของประชาชนโดยให้ชุมชนมีบทบาทหลักในการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดีทั้งกายและจิตใจในทุกกลุ่มอายุ และสร้างมาตรการจูงใจที่เปิดโอกาสให้คน/ธุรกิจเอกชนสามารถมีส่วนร่วมในการทำ

ประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมทั้งพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน บริการและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาไทย และปรับปรุงกฎ ระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมธุรกิจบริการส่งเสริมสุขภาพ

(2) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา

» **ภาคประชาชน** เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการพัฒนาและเพิ่มทุนทางสังคมให้สอดคล้องกับ โอกาส ศักยภาพ และความพร้อมของแต่ละพื้นที่ เป็นการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งของชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ

» **ภาครัฐ** ต้องมีบทบาทในการเชื่อมโยงการพัฒนาทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติให้เกื้อหนุนการพัฒนาประเทศ

» **ภาคเอกชน** มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการจัดทำบรรษัทภิบาลในองค์กร และมีบทบาทในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

» **สื่อ** ใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ เป็นแกนรับฟังความคิดและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน บุคลากรสื่อควรมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม

» **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** จัดสรรทรัพยากรในการลงทุนด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและเชื่อมโยงกัน สนับสนุนกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีการพัฒนาในท้องถิ่นอย่างครบวงจร รวมทั้งพัฒนาศักยภาพและทัศนคติของผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

» **นักวิชาการ/สถาบันการศึกษา** ทำการวิจัยร่วมกับชุมชนโดยชุมชนเป็นนักวิจัยหลัก เป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนและที่ปรึกษาทางวิชาการ สร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถจัดการความรู้ในชุมชนของตนเองและสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชน รวมทั้งต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชนสามารถนำไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ เกิดรายได้แก่ชุมชน

(3) ประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม

» การสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อเตรียมรับสังคมผู้สูงอายุ

» การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคมกับทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัฒนธรรมเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ การสร้างพลังร่วมเพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

» แนวทางการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ

» บทบาทของภาคีการพัฒนาในการขับเคลื่อนทุนทางสังคม เช่น สื่อ ธุรกิจ เอกชน

4.3 **ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** โดยทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจะเป็นประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาคำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 **ความหลากหลายทางชีวภาพ** หมายถึง ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ พันธุกรรม และระบบนิเวศ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับทุนทางสังคม เพราะเป็นที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน เป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ รวมทั้งเป็นปัจจัยพื้นฐานการผลิตและการดำรงชีวิตที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์การแข่งขันและการค้าระหว่างประเทศ

(1) **แนวทางการเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 อาจเรียกว่า **“เศรษฐกิจบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity)”** ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความสมดุลยั่งยืน โดยกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไปได้อย่างยั่งยืน มีนวัตกรรมเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างมูลค่าให้สินค้าในท้องถิ่น รวมทั้งกำหนดมาตรการที่จำเป็นเพื่อควบคุมกิจกรรมหรืออุตสาหกรรมที่สร้างมลพิษและส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างทุนที่สำคัญ ดังนี้

(1.1) การเสริมสร้างทุนด้านความหลากหลายทางชีวภาพ โดย

» **การอนุรักษ์ฟื้นฟู** ได้แก่ การคุ้มครองพันธุกรรมท้องถิ่น แรงฟื้นฟูคุ้มครองแหล่งต้นกำเนิดเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์และเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ สนับสนุนการจัดสิทธิบัตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ชุมชน และควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

» **การพัฒนาและใช้ประโยชน์** ได้แก่ การวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาระบบข้อมูลและองค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งกระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ

(1.2) **การเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรายสาขา** โดยปรับกระบวนการสรรหาและพัฒนาให้คนเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ มุ่งพัฒนาและอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวม ยึดระบบนิเวศเป็นสำคัญ กำหนดนโยบายการพัฒนาตามศักยภาพของพื้นที่และความสนใจของชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีสิทธิในการบริหารจัดการและดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมทั้งให้มีกระบวนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจิตสำนึกต่อสาธารณะ แก่เยาวชนและชุมชน ตลอดจนให้มีการกำหนดตัวชี้วัดการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชนจากมลพิษที่สำคัญ

(2) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา

» **ภาครัฐ** ปรับบทบาทจากผู้ควบคุม สั่งการ มาเป็นผู้ประสานงานและสนับสนุนให้ภาคส่วนต่างๆ มีบทบาทมากขึ้น บังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง

» **ภาคธุรกิจเอกชน** ต้องมีการทำธุรกิจโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพด้านนวัตกรรมและการตลาด และสนับสนุนการเงินแก่ชุมชนในการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

» **องค์กรพัฒนาเอกชน/ภาควิชาการ** เป็นพี่เลี้ยงในการสร้างองค์ความรู้ และยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมวิจัยและพัฒนา กับชุมชน และร่วมตรวจสอบการบริหารจัดการภาครัฐ

» **ประชาชน/ชุมชน** สำรองปรับปรุงตนเองให้มีจิตสำนึก ร่วมในการวิจัย พัฒนา จัดทำฐานข้อมูล เรียนรู้ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ใหม่เพิ่มพูนความรู้เดิม รวมถึงทำความเข้าใจ เรื่องสิทธิชุมชน เสริมสร้างบทบาทผู้นำชุมชน เข้าร่วมบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และร่วมตรวจสอบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาครัฐ

» **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** สร้างองค์ความรู้ เพิ่มบทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น

» **ภาคการเมือง** ต้องสนับสนุนการกระจายผลประโยชน์ที่โปร่งใส ไม่ใช่ อิทธิพลแทรกแซง สนับสนุนการนำแผนพัฒนาฯ ไปใช้ในแนวทางที่โปร่งใสอย่างจริงจัง

» **สื่อมวลชน** ควรผลิตสื่อที่สร้างสรรค์ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(3) ประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม

» **การกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความหลากหลายทางชีวภาพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** ทั้งนี้ เพื่อนำแนวคิดเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน มาสร้างแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม กำหนดขอบเขต เงื่อนไข และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดเอกภาพและความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่าย

» **การควบคุมอุตสาหกรรม/กิจกรรมที่กระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิตของประชาชน** ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการจำแนกประเภทและกำหนดเขตอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษสูง การผลักดันให้เกิดระบบประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) ของภาค และการควบคุมมลพิษทางอากาศจากภาคการขนส่ง

» **การจัดการขยะอย่างยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์** โดยลดปริมาณขยะให้เหลือน้อยที่สุด และส่งเสริมการนำกลับมาใช้ใหม่ให้มากที่สุด การกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และการปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการ

» **กำหนดตัวชี้วัดผลกระทบต่อสุขภาพ** โดยกำหนดประเภทของโรคที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม และรายงานผลสถิติการรวบรวมข้อมูลโรคที่เป็นผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมต่อสาธารณสุข

» **แนวทางการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและควบคุมมลพิษโดยทั่วไป** โดยเร่งนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

5**การดำเนินงานขั้นต่อไป**

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะนำผลที่ได้จากเวทีระดมความคิดเห็นทุกระดับไปเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) และวางบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศอย่างเหมาะสม โดย

5.1 ยกร่างแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 เพื่อระดมความคิดเห็นเพิ่มเติม และสร้างการยอมรับร่วมกันเกี่ยวกับทิศทาง ยุทธศาสตร์ และบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาในการขับเคลื่อนแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 สู่การปฏิบัติ โดยกำหนดจัดขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2549

5.2 เสนอร่างแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 เพื่อระดมความคิดเห็นในระดับชาติในการประชุมประจำปี 2549 ของ สำนักงานฯ ในเดือนมิถุนายน 2549

